

GAZETA TRANSILVANIEI.

REDACTIUNEA ȘI ADMINISTRATIUNEA:
BRAȘOVŪ, piața mare Nr. 22.

„GAZETA“ IEȘE ÎN FIECARE ZI.

Pe unu an 12 flor., pe șese luni 6 flor., pe trei luni 3 flor.

România și străinătate:

Pe an 40 fr., pe șese luni 20 fr., pe trei luni 10 franci.

ANULŪ XLVIII.

SĚ PRENUMERĂ:

la poște, la librării și pe la dd. corespondenți.

ANUNCIURILE:

O seriă garmondă 6 cr. și timbru de 30 cr. v. a. pentru fiecare publicare

Serisori nefrancate nu se primesc. — Manuscripte nu se retrămit.

Nr. 162.

Luni, Marți 23 Iuliu, (4 Augustu).

1885.

BrașovŪ, 22 Iuliu (3 Augustu) 1885.

Cei ce urmăresc cu atențiune politica economică a cancelarului germanŪ, au prevădutu, că „răsboiulŪ vamalŪ,” ce l'a început elŪ cu Austro-Ungaria și cu celelalte state pe basa principiilor protecționistice, n'a avutŪ altŪ scopŪ, decâtŪ a pregăti tărēmulŪ marei uniuni vamale care de multŪ îi âmbă prin capŪ. ScopulŪ acestei uniuni este veditŪ: Germania vrea s'și asigure preponderanța în Europa centrală și pe terenulŪ economicŪ.

La acestŪ capētŪ însă Germania nu pōte ajunge, decâtŪ numai cu ajutorulŪ Austro-Ungariei. ImperiulŪ habsburgicŪ servește ađi politicei cancelarului germanŪ ca rađimŪ și în direcțiunea economică. Austro-Ungaria pare a fi de sōrte destinată s' se contribue cu tōte puterile sale la întărirea egemoniei germane.

Și lucru curiosŪ, Maghiarii, cari mai înainte au luptatŪ mereu în contra Germanismului, cari înainte cu vre o treideci de ani, când Austria voia s' între în uniunea vamală germană, au protestatŪ prin emigranții lorŪ contra acestei voințe, suntŪ astăđi pionerii principelui Bismarck în campania ce elŪ a întreprins'o pentru realizarea uniunii vamale cu monarchia nōstră. Maghiarii au sprijinitŪ, precum scimŪ, în primulŪ rândŪ nēsuintele de alianță politică a lui Bismarck. De ce s' se nu sprijinēsă și planurile lui de alianță economică cu Austro-Ungaria?

Ciudată coincidență! Marele protecționistŪ Bismarck vestese deodată prin foile germane intențiunea sa de-a încheia o uniune vamală cu Austro-Ungaria. Ungurii, precum s' vede din foile lorŪ, suntŪ gata de-a urma învītărei cancelarului și tocmai Austria cu Nemții s'ei este aceea, care se feresce și se opune mai multŪ uniunii vamale cu Germania.

Causa este ușorŪ de înțelesŪ. Industria austriacă se teme de concurența industriei germane și cu totŪ dreptulŪ, pentru că fabricatele germane, mai alesŪ cele din Saxonia și Alsația, au ajunsŪ a concura chiar și cu fabricatele franceze și englese. Ungaria de altă parte, neavândŪ industria de lōmne ajută și fiindŪ avisată la produsele agriculturii sale sperēsă, că aceste vorŪ avē o trecere mai mare în Germania, care are lipsă de asemenī produse, ēr câtŪ pentru articuli industriali totŪ una îi pōte fi ori de vinŪ din Viena s'eu Praga ori din Berlin și Dresda, mai alesŪ că în cazulŪ unei uniuni vamale Germanii vorŪ sci îngrijj, ca industria lorŪ s' fiă câtŪ mai multŪ protegiată pin vămī scăđute.

Se asigură, că în curendŪ se vorŪ întelui Bismarck cu Kalnoky la Gastein ori Salzburg spre a se sfătui asupra uniunii vamale. Se nasce acum întrebarea: Cum s' fiă acēsă uniune?

S' înfățișēsă ea ca o fusiune a celorŪ douē teritorii vamale, alŪ Germaniei și Austro-Ungariei, pe basa liberului schimbŪ? În acestŪ casŪ arŪ trebui s' se împartă veniturile între statele uniunii după o sistemă ôrecare și acēsă ar pretinde și stabilirea unei unități monetare. Dar o asemenea uniune este învederatŪ, că învōlvă renunțarea la o parte însemnată din drepturile suveranității feluritelorŪ state și d-lŪ Bismarck și-ar vedē vișulŪ cu ochii. De aceea acēsă combinație are puține șanse.

S' fiă uniunea reprezentată numai prin aceea, că teritoriulŪ comunŪ vamalŪ va fi îngrăditŪ prin vămī diferențiale față cu statele ce nu facŪ parte din uniune, cu scopŪ de-a se apera contra productelorŪ industriei franceze, belgiane, englese și contra productelorŪ agriculturii rusesci, americane, și indiene în favorulŪ industriei și agriculturii statelorŪ din uniune? În cazulŪ acesta tarifulurile vamale dintre statele aliate arŪ putē s' rēmână așa cum sunt și numai față cu statele din afară ar fi s' se creeze o procedură comună. Alianța s'ar mărgini pe unŪ tărēmŪ mai rēstrînsŪ financiarŪ și economicŪ.

S'a mai vorbitŪ și de-o uniune vamală a Europei centrale, în care s' între și Franța, Belgia, Olanda și Elveția, d'ēr decă este așa de greu de-a aduce în consonanța interesele economice ale Germaniei și Austriei, cu câtŪ nu va fi mai greu a face acēsă când e vorba de mai multe state cu interese tare diferite?

Iniințarea desŪ pomenitei uniunii vamale va întâmpina prin urmare mari dificultăți. Ceea ce susținŪ unele foi maghiare despre marele favorŪ ce l'ar avea o asemenea uniune pentru monarchia nōstră este problematicŪ. A đice că industria germană, care are lipsă de piețele austro-ungare, nu-i așa de mare, ca s' pōtă omorī industria austriacă, este fōrte cutezatŪ.

SuntemŪ curioși ce mersŪ vorŪ lua negocierile în cestiunea vamală și ceea ce ne interesēsă în specialŪ este atitudinea României față cu acēsă cestiune. Lua-va România parte la uniune ori nu? În ambele casuri la ce urmări ne putemŪ aștepta pentru comerțulŪ și industria nōstră de dincōce?

MemorandulŪ

consistoriului bisericeii evangelice c. a. a Ardelului datŪ în 27 Aprilie 1885 Nr. 295/1885 cātră Escelența Sa d. Augustu Trefort, ministru r. de culte și instrucțiune, referitorŪ la instrucțiunea limbei maghiare în școlile populare nemaghiare ale bisericeii.

Exelența Vōstră! Prin înaltulŪ rescriptŪ din 30 Ianuariu 1885 Nr. 48,738—1884, apoi celŪ dela 31 Martie 1885 Nr. 10,610, Exelența Vōstră ne-ați provocatŪ, s' luămŪ mēsuri, ca limba maghiară s' se învețe în școlile populare germane ale bisericeii nōstre în acelu numărŪ de cēsuri, ce se află în »PlanulŪ de învățământŪ pentru școlile populare cu limba de instrucțiune nemaghiară», publicatŪ cu rescriptulŪ dela 29 Iunie 1879 Nr. 17,284, și nu după aceea organizare a instrucțiunii limbei maghiare, ce Vi s'a așternutŪ de aici în 8 Decemvre 1882, Nr. 2084—1882 și care — din causă că Escelența Vōstră nu ați făcutŪ nici o obiecțiune împotriva ei — s'a și publicatŪ și introdusŪ dară în Martie 1883, stă de atunci în valōre în numitele școli și-a și datŪ bune rezultate.

S' îngădue Exelența Vōstră subscrierului și plinŪ de stimă consistoriu, s' arate — făcēndŪ-și datoria oficiului s'eu — îngrijirile legitime pedagogice și culturale, ce le deșteptă schimbarea dorită de mai susŪ pomenitele rescripte pe numitulŪ terenŪ alŪ instrucțiunii nōstre — cu aceea ferbinte rugare, ca Exelența Vōstră s' se le supună pētrundētōrei, dreptei și binevoitōrei personale atențiunii.

AcestŪ oficiu bisericescŪ și școlarŪ pornesce din convingerea, că planulŪ cuprînsŪ în înaltulŪ rescriptŪ dela 31 Martie, Nr. 10,610 — după care în statulŪ ungarŪ ar avē valōre »absolută» norma, că durata cursului școlii în școlile populare s' cuprîndă numai șese ani, după care s' urmeze o instrucțiune de repetiție de trei ani (ērna cu 5, v'era cu 2 ôre pe sēptēmēnă) — se sprijinesce pe

o erōre, care numai din înțēirea lucrului s'a pututŪ trece cu vederea. Căci după cum apriatŪ se vede din articolulŪ de lege 38:1868, acēsă organizare are, nu-i vorbă, valōre pentru școlile populare elementare comunale — veđi alŪ 5-lea capitolŪ alŪ articolului de lege și pentru școlile populare ale statului veđi alŪ 6-lea capitolŪ — dar școlile confesionale nu suntŪ legate, după cum evidentŪ dovedesce alŪ 3 lea capitolŪ alŪ numitului articolŪ de lege și anume § 11, de acelu sistemŪ de învățământŪ și nici o decisiune a acelei legi nici pe departe nu țințește s' se restrîngă confesiunilorŪ religiōse, de a-și crea și susținē școli publice populare cu unŪ cursŪ de școlii de instrucțiune de nouē ani s'eu cu nouē ani deplinŪ de școlă. Dar nici că se pōte cugetă, ca unŪ ministerŪ de instrucțiune s' impedece în vre-unŪ modŪ o instituțiune atât de potrivită pentru cultură, când o află în mijloculŪ unei bisericeii autonome, acolo mai cu sēmă, unde există — ca în biserica nōstră — de generațiunii și anume fără s' se facă împotriva-i nici o obiecțiune nici de vre-unŪ guvernŪ anteriorŪ, nici de ministeru ungurescŪ.

Și deaceea suntemŪ convinși, că Exelența Vōstră nu scotiți acēsă afacere dreptŪ vre-o cestiune de arbitriu, ci o cestiune de lege, de pedagogiă rațională, de datoriă instructivă și culturală a școlii și acēsă convingere v' și decide a veni *ab instantia male informata ad instantiam melius informandam*, pentru a abate o desorganizare a școlilorŪ nōstre populare, ale cărei urmări numai nimicitōre arŪ fi pentru întreaga nōstră morală și care nici statului nu i-arŪ servi dēră spre fericire.

I.

ArticolulŪ de lege 18 din anulŪ 1879 hotărește în § 4: »Limba maghiară este primită între studiile obligate de învățământŪ la tōte școlile populare publice esistente... Instrucțiunea obligată a limbei maghiare în școlile populare comunale va fi regulată de ministrulŪ de culte și instrucțiune prin o ordinațiune specială. — Tōte autoritățile școlare confesionale și de altfelŪ suntŪ îndatorite s' aibă în vedere (în textulŪ originalŪ: *szem elōtt tartani*) la fixarea planului de învățământŪ în școlile populare aceea ordinațiune cu privire la numărulŪ ôrelorŪ.

Pe terenulŪ acestei hotăriri a legii Exelența Vōstră ați publicatŪ cu rescriptulŪ din 29 Iunie 1879, Nr. 17,284 planulŪ de învățământŪ pentru școlile populare cu limba de instrucțiune nemaghiară, pe care referitorŪ la numărulŪ ôrelorŪ de instrucțiune de limba maghiară aveau s' lŪ observe și autoritățile școlare ale școlilorŪ populare germane ale acestei bisericeii la fixarea planului de învățământŪ.

ConsiderândŪ principiulŪ aședatŪ ca nealterabilŪ în dreptulŪ de statŪ alŪ Ungariei, că administrarea s' se conducă numai în sensulŪ legilorŪ — »*Executiva potestas nonnisi in sensu legum... exercetitur.*» Art. XII alŪ dietei unguresci din 1791: »*Executiva potestate... in sensu legum exercenda.*» Art. VIII alŪ dietei provinciale ardelenene din 1791 — nu-i de negatŪ, că tōte acele autorități școlare, care suntŪ avise la acelu planŪ de învățământŪ din 29 Iunie 1879 în ce privesce numărulŪ ôrelorŪ de instrucțiunea limbei maghiare în școlile populare nemaghiare, datōre și îndreptățite suntŪ asemenea a cumpēni respectivele hotăriri în »spiritulŪ legilorŪ.» Căci în vreme ce § 4 alŪ articolului de lege din 1879 hotări, că instrucțiunea obligată a limbei maghiare va fi regulată prin ministrulŪ de culte și instrucțiune prin o deosebită ordinațiune, nu a deschisŪ nicidecum și porți și ușuri arbitriului, nici nu a declaratŪ de admisibilŪ bunulŪ placŪ, ci ca dela sine înțelesŪ presupune, că aceea regulare se va face »*nonnisi in sensu legum.*»

AcestŪ »spiritŪ alŪ legilorŪ,» care trebuie așadarŪ s' fie singurŪ dātătorŪ de mēsuri și la regularea pe calea ordonanțelorŪ a instrucțiunii limbei maghiare în școlile populare nemaghiare, nu e greu a-lŪ constata. Pentru școlile confesionale legile nōstre religionare și autonomia garantată prin ele bisericeilorŪ recunoscute nu se potŪ trece cu vederea, ca și legea »despre egala îndreptățire a naționalitățilorŪ» (Art. de lege XLIV:1868) după cum chiar și Exelența Vōstră în camera magnațilorŪ în ședința dela 13 Maiu 1879, ați declaratŪ la dezbaterile despre instrucțiunea obligată a limbei maghiare în școlile populare, (Art. XVIII:1879) că acestŪ proiectŪ de lege »nu vatămă drepturile și interesele nici ale naționalitățilorŪ

loră nici ale confesiunilor», că »nu învâlvă nici o vătămare a naționalităților și confesiunilor.« Chiar articolul de lege XVIII:1879 cu actele ce se țin de el ne oferă în consonanță cu indicatele legi fundamentale și alte mulțămitoare puncte de sprijinire, cari arată drumul pe care trebuie să se îndeplinească hotărârile aceluia articol și anume ale paragrafului patru, referitor la instrucțiunea obligată nemaghiară, regulată prin ordonanță în școlile populare nemaghiare confesionale, *in sensu legum*.

(Va urmă).

Congresul bisericesc sârbesc.

Din Pesta i se scrie „Nouei Presse Libere“:

La 3 August s. n. se va ține în Pesta o conferință a notabilităților sârbesce, pentru a lua unele hotărâri în fața alegerilor pentru congresul bisericesc. S'au ținut cum se scie și la începutul lui Iulie intime conferințe între Patriarh și între notabilități, stabilindu-se cum spuneau zărele semi-oficioase „deplină înțelegere în toate punctele.“ O înțelegere e de dorită, dar nu se poate tăgădui, că „notabili“ nu se bucură de o simpatie mai mare și de deplină încredere a poporului lor, precum nici Patriarhul nu se bucură de ea, mai cu seamă că Sârbii sunt de tare credință, că elu e aplicat spre „unire“ cu biserica catolică. Și ce vreau notabili? Nu se scie sigur, dar sunt înțeles cu patriarhul „în toate“ și patriarhul — er se scie — că a lucrat de vre-o patru ani un proiect de reformă, care restornă constituțiunea actuală a bisericii sârbesce, căci delatură câtă poate pe mirenii dela cărma bisericii. liberă clerul de ori-ce influență a elementului laic, restringe volnicia congresului și a organelor școlare și bisericesc autonome, reînființându nemărginită putere episcopală, mai cu seamă a patriarhului — așa dară nu-i astu proiect, decât introducerea unui absolutism episcopal complet. Proiectul întâmpină ore-care simpatie în cercurile politice, căci astfel administrarea bisericii ar fi mai ușoră. De voru admite în conferința dela 3 August aceste păreri, notabili sârbi pot să aștepte un fiasco, căci Sârbii nu voru renunța nici odată la autonomia garantată a școlii și bisericii lor, în favorul unui absolutism episcopal: dovadă resoluțiunile meetingurilor dela Agram și Zambor, în cari află expresiune adevărate gândiri și simțiri ale poporului sârbesc; elu vrea să trăiască în liberă și deplină autonomie națională-bisericescă și respinge ori-ce amestec al puterii statului în sfera vieții naționale-bisericesce; asemenea se exprimă meetingurile contra încercărilor și acțiunilor autorităților bisericesce, cari voesc să împedeze hotărârile autorităților autonome, ceru sprijinul autorităților politice pentru instituțiile naționale-bisericesce, pretind susținerea institutelor sârbesce-confesionale și subvenționarea lor și visteria statului, precum și îmbunătățirea dotațiunei clerului și declară, că pentru congres voru alege numai astfel de deputați, cari voru primi și voru lucra pentru îndeplinirea acestor concluse. „Notabili“ voru trebui să le primescă, decât voesc să aibă influență la poporul sârbesc, să nu le primescă, decât voesc să rămână conducători fără armată, căci poporul sârbesc va stăru pentru decisiunile sale. Corespondența din Pesta pune în perspectivă și urmările ce le-ar avé în Croația casul, când guvernul s'ar pune în conflict cu rezoluțiunile Sârbilor din Agram. Așa numita „partidă națională“ Perde sprijinul sârbesc din dieta Croației și așa perde partida guvernului majoritatea.

Convențiunea comercială și vamală cu România.

Camera de comerț și industria din Brașov și-a teșminat, în ședințele ei dela 28 și 29 Iuliu n. c., desbaterea asupra reinovirii convențiunei comerciale și vamale cu România. Proiectul, lucrat de o comisiune de trei, alu memoriului ce are să se așternă ministerului s'a desbătut punct de punct și s'a primit cu unele modificări neesențiale.

În acestu memoriu camera își exprimă convingerea sa în următoarele postulate:

1) Încheierea unei convențiuni ca a națiunei celei mai favorizate cu România, în care vaforizarea să se pronunțe nu numai cu privire la taxele vamale ci în totă privința, să se țină cu totă energia.

2) Ca concesiune din partea noastră să se acorde României importarea liberă a cerealelor, cum a existat până acuma.

A se cere certificat de origine pentru proveniența română, camera nu ține de oportunită.

O altă concesiune este acordarea importării libere a vitelor române, trebuie numai să se găsească mijloce și căi, care să întâmpine cu efect influințele posibile vătămătoare.

Mai departe vede camera încă o concesiune în liberă și neimpedecată importare a produselor animale din România.

3) La stabilirea amăruntelor să se ia în cuprințătoare considerare industria indigenă, atât cu privire la taxare, cât și cu privire la taxele vamale.

4) Vămile de valoare să se tranforme, pe câtă iartă împrejurările, în vămi specifice.

5) Cestiunea colecțiunilor de mostre la stațiunile principale de vămuire să se resolve în modu avantajos.

SCRILE DILEI.

Sub titlul: »Nu se face nimic cu gimnaziul valah« scrie »Ellenzék«: »În Arad voia să ridice consistoriul diecesei române un gimnaziu valah, dar ministrul nu i-a permis. Forțe dreptu. Numai în Arad sunt două școli medii de stat: un gimnaziu și o școlă reală superioară, la ce ar mai sta acolo și un gimnaziu valah?« »Kronstädter Zeitung«, citându din legea de naționalitate § 17 dice: »Dar populațiunea comitatului Aradului este în preponderanță română și același număr al lui »Pester Lloyd« din care luăm scirea de mai sus spune într'o altă notiță, că în școlile puru maghiare din Arad se instruă mai mulți școlari nemaghiari. Cu mai mare dreptu s'ar pute dar dice, că 'n Arad nu sunt de lipsă două școli medii cu limba maghiară. Dacă guvernul ar avea numai puțină bunăvoință, de a considera dreptele cereri ale naționalităților, ar trebui introdusă limba română la una din aceste două școli. Dar chiar aceste sunt lucrurile prin cari se dovedeșce mereu tăgăduita tendință de maghiarisare.«

—0—

Ni se scrie din Comăna de jos cu data 30 Iuliu n.: »În 10 Iuliu a. c. s. n. preotul greco-oriental Ioan Popița din Comăna de jos, împreună cu magistrul postal localu Georgiu Popu Gridanul, a primitu din ajutorul de stat suma de 200 fl., sub pretestu de a repara biserica gr. or. din locu și a face foisoru într'ensă pentru copii de școlă, cu tôte că biserica s'a reparat numai în anul 1881 și cu tôte că foisorul plănuitu fiindu biserica prea mică nu se poate face.« Cum stă lucrul, părinte Popița, când scii concludului?

—0—

Foia oficială a publicat serisorea ministrului de culte și instrucțiune, prin care desființază cursurile de anul II-lea la academia de dreptu din Sibiu. Așa dar cei ce voesc să se înscrie la aceste cursuri în Sibiu nu mai pot fi primiți; cei ce au absolvat însă cursurile anului II-lea și n'au făcutu examenul la Iunie, îl pot face în Sibiu. E ciudat, că în vreme ce d-lu Trefort e gata să le dea Sașilor o academiă teologico-filosofică, pe cea juridică le-o stinge treptat, totu pentru germanofilismul, ce îl atribuiau zărele ungureșci?!

—0—

»Ellenzék« scrie: Direcțiunea căilor ferate regeșci ungureșci a trimis lui Carol Gerlóczy, președintele reuniunii școlare maghiare, următoarea scrisore: »Conferența directorilor căilor ferate r. u. a pertratatu propunerea cuprinsă în scrisorea stimatei corporațiuni, de-a primi în or și ce tipărituri de-ale căilor din patriă numai numirile maghiare ale locurilor și de a lăsa numirile germane numai în tipăriturile destinate pentru străinătate, anume la puținele locuri, alu, căroru nume maghiar nu e cunoscut. În corespondența cu căile germane și austriace folosim numai numirile maghiare și numai la începutul scrisorilor punem cel mult în paranteze numirea germană. Așa sperăm, că vom ajunge să fiă cunoscute numirile maghiare în străinătate și să fiă folosite...«

—0—

Tot »Ellenzék« scrie: »La băi în Tatra Nouă, unde petrecu până acum vre-o 697 oșpeți ungureșci, nu găseșci în catenea și 'n salonul de cură, decât un singur diaru maghiar; nemțesci suntu însă vre-o optu din Viena și Dresda.« Și »Ellenzék« nu? Asta'i trădare.

—0—

»Függetlenség«, diaru cotidianu alu partidei extreme și alu antisemitilor, în ultimul său număr scrie cam curiosu despre Românii din România, dice »Timișiana«. Ori câtă de selbațici (!) să fiă altfelu Românii — scrie unmitul diaru ungureșcu — o însușire strălucită totu au: ei adecă urșcu din sufletu pe jidanii. Românii, deși li s'a impus din partea congresului din Berlinu, nu emancipează pe jidanii. Noi, Ungurii, încă am pute învăța în privința acestu dela Românii, căci, deșu, nimenea nu ne aru declara rșboiu, dacă am șterge legea despre emanciparea ovreilor!

—0—

Foile »patriotice« comunică, că după înființarea școlii reale superioare de stat în Brașov, școlă de comerț a statului se va preface în academiă comercială.

—0—

Din Moravița se scrie, că popa catolicu Vincențiu Balazs din Uerményháza a fugit — se crede la America — împreună cu profesora de acolo Kovács, luându din banii bisericii 4—5000 fl. și bani privați vre-o 20,000 fl.

Br. Samuil Josica s'a numit fișpanu alu comitatului Cojocnei și orașului Clușiu, er fostul fișpanu contele Coloman Eszterhazy, care s'a decorat cu crucea de cavaleru alu »Ordinului Leopold« — pentru meritele Clujenilor — s'a numit intendentu alu teatrului naționalu din Clușiu.

—0—

Statutele societății de diletanți români din Făgăraș »Progresulu« au fostu aprobate de ministrul de interne.

—0—

Joi în 18 Iuliu v. s'a celebrat în Bucuresci căsătoria d-lui I. G. Bibicescu, prim-redactoru alu »Românului«, cu d-na Alexandrina Cuțarida. Le urmărbinte viață deplină fericită. Domnul și Dôrna Bibicescu se află acum la Vâlcele, trecându prin Brașov unde au statu o zi. Dela Vâlcele se voru duce la Pesta să viziteze pozițiunea.

—0—

»Românulu« spune că la muzeu școlar, înființat de d. G. C. Berlot, directorul școlii Nr. 1 de băieți din Romanu, pe lângă alte obiecte se află și o mică monedă moldovenescă de bronz, în mărime cam de 15 milimetre, hărăzită acelu muzeu de d. Grigore Casacineu, directorul școlii Nr. 2 de băieți din Tergu-Ocna, județulu Bacău. Pe o parte moneda pörtă marca Moldovei, capulu de bou, cu o steluță mică între corne și încunjurată de două ramure cu frunze. Pe a doua parte are împrejur inscripțiunea »Principatulu Moldovei« cu litere chirilice. În mijlocu se află o stea mare și dedesuptu data 1234. Prin acestă monedă se constată, că Principatulu Moldovei a fostu înființat cu multu mai nainte decâtu o arată mai toți istoricii că ar fi la 1352.

—0—

Pe la sfârșitul lunei acesteia se spune că principele Bulgariei va merge la Sinaia — întorcându-se din Anglia, unde a fostu față la căsătoria fratelui său cu principesa Beatrice. Va petrece la Sinaia vre-o două săptămâni.

—0—

Hategu, 30 Iuliu 1885.

Domnule Redactor! În prețuitulu D-Vostră diaru din 24 Iuliu n. Nr. 154 a apărut o corespondență, în care se însiră numele învățătorilor recomandați ministrului, prin inspectorul școlar reg. din Deva, spre premiere, pentru propunerea limbei maghiare*, între cari în locul primu figurează numele meu, schimonosit.

Ca să nu credă lumea că sunt rătăcit, că m'am abătut dela idea românismului, dela scopul și tendința lui și că nu aș mai consimți cu conclusele adunării generale ale alegătorilor români din 1881 seu în fine, că părăsind stégul aș pondera pentru unu premiu la vinderea, la ruina și la desnaționalizarea copiilor români, adecă părăsind învățăturile ce ni le dă cartea Macaveilor, esemplele ante-luptătorilor pentru conservarea, cultivarea și înaintarea românismului, aș stăru la creșterea în spirit străinu, respective că în contulu limbei române aș fi propus mai multu limba maghiară.

Sunt învățător de 9 ani. În restimpulu acestu nici când nu am fost admoniat de nimenea, că aș fi propus greșitu seu după unu plan fals, ci îndestulirea publică totdeuna mi-a fostu rezultatulu.

În sala mea de propunere am împărtășit orelor, ceea ce nu pute lipsi din nici o școlă. După aceea propun fiecare obiect și nici unulu nu se bucură de mai multu timp ca decâtu se află în împărtășirea orelor compusă pe baza ordinilor autorităților noastre școlare.

Afară de aceea avemu dispus pentru fie-care clasă câte unu »diaru« despre materia ce se propune din obiectele de învățământ, — în care este de a se induce la finitul orei — respective a jumătății de oră — materia propusă; er la casu când vizitează cineva școlă, respectivulu își induce timpul vizitării cu subscrierea proprie în acelu »diaru.«

Diarul dimpreună cu unu conspectu despre materia propusă se pune pe masa examenului pentru publicu etc., împreună cu alte elaborate. Cu acestea pot servi on. publicu pentru a se convinge: că din fiecare obiect câtă? când? și până unde s'a propus? Astfel limba maghiară — pentru care ni se impută — s'a propus după dispozițiunile autorităților noastre școlare, fără ca să se fi bucurat de o deosebită privilegiare ori de unu timp mai multu decâtu se află indus în împărtășirea orelor.

Ce se atinge de întrebările: Ce facu părinții școlarilor? Apucatu-neau de scurtu să le dovedim ce progrese am făcutu în limba română cu elevii? Prin acestea ni se atacă simțurile, apoi internulu chemărei și datorințelor noastre, încât lumea va cugeta că simțurile ne sunt timpite și va susține: că cu uneltiri servim pe șovinisti.

La acele întrebări răspund: Dela începutu, de

* În anii trecuți încă au fost recomandați ministrului, dar nu a premiatu pe nimenea. Așa se va întâmpla și de astă dată.

N. Sănz.

Și când cunosc lumea românească, până aș fi m'a nutrită unu simț nedespărțit și curat, drept document serios, „Gazeta Transilvaniei“ Nr. 102—1883 „Adunarea învățătorilor în Deva.“ In aceea se amintesc de desertațiunea mea: „Chemarea învățătorului român și datorițele lui, respective împlinirea datorițelor naționale“ etc., unu studiu, pre care voiam a-l scote la lumină, durere însă că de unu anu zace uitat în o ladă, căci a o tipări se receră spese carl lipsesc. Pote că cu timpul mi se va sfti a o scote în publicitate și atunci cu fapta v'eu voi documenta pre deplin.

In vara anului 1884, adecă acuma-i anul, am fost designat din partea pre venerab. consistoriu arhiepiscopale gr. or. din Sibiu ca prelector la adunarea generală a învățătorilor din districtul Deva. Aci am avut a combate pre lângă altele -- pare-mi-se în prezența inspectorului regesc scolar: — »Propunerea în școala de odată în două limbă (veți »Gazeta Trans.« Nr. 163—1884.) pentru care scopu m'am basat pre legea scolară art. XXXVIII din 1868 și art. XVIII din 1879 arătându timpul propunerii limbii maghiare în școala șoporală (veți art. I și cu deosebire ală II-lea a dietei Transilvane dela 1 Iuliu 1863.)

In fine că ce învățătoru sunt și intru câtu am satisfăcut datorițelor și recerățelor mele, judece autoritatea mea scolară. Și dacă acēsta va țice că am propus greșit, că de limba română mi-am uitat ori furându-i orele o am neglesu, va se țica am abusat de oficiul meu, atunci se mi se țică: Acestia sunt perfidii acei ce renegară pre mama lor comună, pre bravu poporul lor!

Nicolau Sânzian,
învățătoru diriginte.

De lângă Reghinul săsesc, 20 Iuliu 1885

Domnule Redactor! In prețuitul diar »Gazeta Transilvaniei« numărul 136 din 13 (25) Iuniu a. c. d. corresponsentă — »Tu« în scrierea sa despre alegerea deputatului dietalu Teleky Domokos, în cercul de alegere Reghinul săsesc, în care țice că din 901 alegători puțin au luat parte și anumit Sașii din Reghinul săsesc de locu nu, — țice mai incolo: mai tare trebuie să ne căim și plângem în contra dascalilor, preoților și a altor inteligent de ai noștri »români,« 21 la număr etc.

Fiind că în Reghinul săsesc este inteligentă frumoasă și încă adevărată românească, asemenea și în cercul și jurul acestui orașel, așa ca să se alegă oile din capre, în interesul adevăratu domnului »Tu« este agat, ba și provocat, ca să aibă bunătate a scrie cu numele, caracterul și locuința, pre fie-care inteligent român ce a luat parte la acelu act de alegere, căci numai așa se vor cunosc adevărații fii ai națiunii române și țărași se se scie cui se se țică »hic niger est.« De cumva domnului »Tu« nu o va face acēsta, atunci trece inaintea omenilor de unu calumniator. 3 P.

Idei relative la ameliorarea sôrtei țeranului.

In mare arbore ț-ai implantat securea, ar țice cineva, cetind capul acestui tractat. Fie! am ideile mele pentru carl nu plătesc dare și mă țin îndatorat a le pune pe hârția, ăr bunilor lectori le stă în voiă să le citescă ori ba, și cei ce vor binevoi ași lua ostentela a le ceti, liberi sunt a judeca de sunt salutare ideile mele ori ba.

E vorba de ameliorarea sôrtei țeranului. Se ne punem deci mai înteu întrebarea: Ce e țeranul? apoi: Care e sôrta lui? Sub ce împrejurări țraesc? și in fine — pote-se ameliora sôrta lui barem încatva?

Voi răspunde pe rând:

Țeranul e talpa țerii, e muncitorul care dă pânea de tôte țilele la tôte clasele societății omenesci, e acela care prin sudorea sa satură pe toți civii unui stat, el e nutritorul omenimei, el ia fructele din mâna naturii și le imparte între ceialalți omeni e — cum am țice — mijlocitorul între D-șeu și ceialalte clase de omeni. Sôrta lui este ca să culive agrii, fēnațele, viile, pometurile, pădurile; să crească animalele necesare în economie și — cu ajutorul acelora și a instrumentelor și mașinelor necesare, să forțeze pământul spre ași da rōda. Acēsta e sôrta și chemarea lui, spre acēsta e destinat.

Dar țeranul țraesc sub împregiurări foarte grele; el nu are lēfă de ni-șiri, dacă nu mai pō'e munci nu-i dă nimenea pensiune. Până e tare și harnic de lucru încă are de a îndura foarte multe; aci-i pieru unu animal, aci-i bate grindina agrii și-i nimiceșce tôte speranțele, aci cade un membru ală familiei ori elu într'unu morbu greu, care reclamă doctoru și apotecă, adecă spese neprevēdute, să țacem de dările cele mari și multe, carl nu mai au finit:

Intră împregiurările la carl e dar avisat să țraescă, să trebuie să lucre continuu până când va avea atata:

vēscă tôte dările directe și indirecte, c) să pună ceva de o parte și să pōtă ereți ceva și pruncilor rēmași de elu. Și elu tôte acestea are să le scōtă din pământu, spre care scopu, precum bine scimū fiecare din noi, lucră până nu mai vede bine, de dimineța până sēra, face și din nōpte și din serbătore-lucrătore, pune până și pruncii la lucru, și totu nu-i dōmne ajutā. Și nicl nu-i modru să producă atata câtu să pōtă trăi omenesc; dările și luxul totu cresce, omenii se immulțesc continuu, ăr pământul nu numai că nu mai cresce, dar nicl nu produce cu acea abundență ca mai de multu; ba și în câtu ar produce, țeranii noștri nu au cercat seriosu a cultiva alte plante mai mult decāt cele absolut necesare. Ei produc adecă grâu, sēcără, orzū, ovēsū, alacū, hriscă, crumpene (cartofi), cucuruzū (porumbū), vinū, cânepă, inū, lucernă, măzărliche și icl coala napl de nutrețu vitelorū, pre lângă legumenosele necesari bucătării — și acelea forte puține și nu în totu locul. Cam aceste sunt plantele cultivate de țeranii noștri, ăr cealalte ce le mai au le primesc de-a dreptul din mâna naturii, cum sunt pădurile, pășunile, fēnațele. Mai totu ce produc se consumă în casă, și numai forte puține țeranii sunt carl să pōtă face ceva parale din rēmașita productelor muncii lor. Ce ar fi dar de făcutu ca să punem pe țeranul nostru în poziția de a căștiga bani, fără de ași pierde timpul destinat pentru lucrul câmpului? Sē lase pōte lucrul câmpului și să se apuce de măestrii, după cum țicea mai acu-sū câteva sēptēmāni »Timișiana«, să mērgă țeranii în fabrici pe vr' o țece ani, ca să pōtă pământul odihni în acelu timp? La aceste rēspund din capul locului: nu, rēmānă țeranul nostru la economie, dar să o conducă omenesc, încātu să și pōtă cresce copii cum se cuvine, pe unii la școle, pe alții la măestrii și numai unul-doi să lase următor în condițiunea sa, adecă la economia câmpului, după ce și acești meniți agronomici au învțat bine la școlă a ceti și a scrie în limba mamei lor.

Sunt deci contra fraților dela »Timișiana,« carl sustin că trebuie datu pământului vre-o țece ani timp de repaus, ăr țeranii în acelu interval să mērgă pe la fabrici; dar sunt și eu de acord cu aceia carl țice că: țeranul nostru are de ași învțta măestria cum se cade, căci nu o scie din destul. Nu-i vorbă, elu scie ara pământul forte bine, dar nu se folosesc totdeuna de recvisitele cele mai perfecte, parte din causă că nu le cunosc bunătatea, și parte din lipsă de parale nu are pe ce și le procura; scie săpa și secera și cosi forte bine, dar daună, că mai multu e silitu a lucra în brazdă streină și numai mai puțin în a sa proprie. Aci încă sunt cause fundate din d'ajunsu: ori că țeranul nu are pământ de ajunsu, și astfel e silitu a lua pământ în parte dela posesor, lucrând adecă holdele boerului elu cu brațele sale și apoi toamna primind 1/3 ori 1/4 parte din fructele cultivate de elu drept remunerația pentru muncă, mai avēndu firesce a cinsti pe boerul și cu câteva țile de cōsă, dreptu recompensă, fiindcă acela ilu lasă să lucre locul în parte; ori că peste iarnă ca să și plătesc darea, să cumpere sare, imbrăcăminte, ori să și cureze vre unu bolnav fiind lipsit de bani și a vândut brațele cele vênjose cu unu prețu bagatelū pe mai multe sēptēmāni din vēră, astfel încātu când ar voi să lucre în alu sēu, ilu ia creditorul din dēreptu și-lu bagă în brazdă sa. Causa din care vedem pe țeranul nostru multu în brazdă streină mai e că în fiecare comună mai este încă — nu sciu până când — câte unu fēfăit de nemesu ceva domnū, ceva funcționar, vedeți dumneavōstră ceva mirozenia de petecitū, apoi acela pretinde clace dela țeranl, căci la dincontră le face necazu câtu bați în palme, le închide vitele, ori denunță de »nébujogătai.« Și bunul nostru țeran țice: »mē, dacă ț se pune dracul pe sumanū, taie-i și lui unu cornū si-lu inchinā,« și merge de frică ca de bună voiă în brazdă streină. Așa merge mai cu tôte lucrurile țeranului nostru, timpul celū mai bun ilu folosesc streinului, și numai puțin sunt carl lucră numai pentru dēnsii, puțin sunt în adevēru independēți, după cum ar trebui să fie acēsta clasă de omeni, fără de carl ceialalte arū peri.

(Va urma.)

SCRIRI TELEGRAFICE.

(Serv. part. ală »Gaz. Trans.«)

PESTA, 3 Augustu. — In Hajduszobszlo s'a alesu de deputat Gyōry din stānga estemă cu 50 voturi majoritate contra lui Tury din partida liberală.

PESTA, 3 Augustu. Față cu scirea, că guvernul germanu concede importul parțial de porci, se anunță că ministrul de comerțu n'a primitu acum nicl o comunicare cu privire la deschiderea parțială a granițelor germane.

LONDRA, 3 Augustu. — Lui »Standard« i se anunță cu data 22 Iuliu fama despre o

ciocnire ce s'ar fi intēplatū între Ruși și Afganū nu departe de Meruciacu.

TRIEST, 3 Augustu. — In urma ivirii colerei în Marsilia, autoritățile maritime au ordonat pentru proveniențele franceze în porturile Mării mediterane o observațiune de 10 țile.

»Assicurazioni Generali« la espositiunea din Budapesta. — Celu ce cercetēz istoria instituțiilor de asigurare în patria noastră, va găsi în ea și o parte a istoriei culturale a Ungariei.

Espositiunea țerii credincioasă chemării sale ne dă privilegiu a cunoscē întreaga viață economică și spirituală a Ungariei și a pētrunde adēncu în procesul de dezvoltare, ce l'au luat instituțiile de asigurare până în ția de astăzi în Ungaria.

Făcēndu și cale pre acēstu terenū a propășit »Generali«, care singur a purtat grijă de munca grea și puțin rēsplătită a inițiativei, dar care mai târziu — după învingerea greutăților întēpinate la început — și-au asigurat pentru stăruința sa celū mai mare succes și recunoscința națiunei.

»Generali« este institutul, care mai înteu a adus în Ungaria instituțiunea de asigurare. A fost întemeiat în anul 1831 în Triest și totodat și-a început activitatea sa și în patria noastră. Activitatea de peste o jumătate de secol în Ungaria este în primele sale fase plină de jertfe grele și materiale, de cheltueli și opintiri, în stadiile sale ulterioare însă plină de bogate și mari succese. Intemeiat pe pământu stăinū, »Assicurazioni Generali« și-a căștigat împământēnirea în Ungaria printr'o onorifică și neintreruptă muncă în vreme de o jumătate de secol.

Lăsăm cifrele să vorbescă, și ele ne spun că acēstu institut a plătit în Ungaria în anii 1832—1883 74,286 pagubi cu 30,022,836 fl. din carl pe deceniul 1832/1841 în totalu cadū 901 pagubi cu 266,527 fl., pe anul 1883—5304 pagubi cu 2,191, 301 fl. Din acēsta comparare se constată, avēndu în vedere raportul indicat mai susu dintre instituțiunea de asigurare și progresul cultural, că patria noastră a dezvoltat numai în anul 1883 o activitate culturală de 9 ori mai mare, decātu în deceniul 1832—1841.

In tabelele grafice s'au luat în considerare numai cei trei-deci de ani 1854—1883, parte din pricină că timpul pentru adunarea și lucrarea materialului de mai nainte era prea scurtu, parte și din pricină că afacerile în Ungaria în decursul periodului 1831—1853 erau de puțină însemnătate.

Dacă esaminăm dezvoltarea asigurărilor contra focului în aceste trei decenii vedem, că în anul 1854 au fost esmise de »Generali« în Ungaria 14,273 polițe în suma de asigurare de 24,428,769 fl. și s'au plătit 356 pagubiri prin focu cu 122,618 fl. pe când în anul 1883 s'au esmis 54,871 polițe în valōre de asigurățiune de 145,676,258 fl. și s'au plătit 2445 pagubiri prin focu cu 1,127,406 fl. Pentru a însemna și mai lămurit progresul, celū mare, făcutu în aceste trei decenii în afacerile de asigurare în contra focului, trebuie să amintim că cele mai multe polițe din ultimii ani s'au esmis pe timpu de 10 ani așa că în anul 1883 au fost în vigōre în totalu 118,661 polițe în valōre de 258,129,745 fl.

Asemenea dimensiuni ne arată și dezvoltarea asigurărilor contra grindinei în Ungaria a societății »Generali.« Aci avem în anul 1853.352 polițe reprezentând o valōre de asigurare de 672,373 fl. în anul 1883, 7335 polițe nouă în valōre de asigurare de 26.411,957 fl. și pentru 2415 pagubi o despăgubire de 472.740 fl. In totalu institutul a esmis în periodul 1854—1883 în Ungaria pentru asigurări în contra grindinei 91540 polițe cu valōre de asigurare în suma de 226,411,957 fl. pentru care cadū 23,614 pagubi cu despăgubire de 4.738,502 fl. Acēstu calcul arată, că la fiecare 100 polițe s'au anunțat 24-6 pagubi, și că prin urmare în Ungaria totu ală patrula economi suferu pagubi prin grindină. Durere, instituțiunea asigurării contra grindinei au folosit până acuma forte puțin economii noștri, unu rēu, ale cărui rele urmări nu se pot mai bine ilustra, decātu prin datele de mai sus. Din mai multe puncte de vedere este interesat statistica țilelor din quinzeniul 1879—1883, în carl au fost mai tare grindina și carl arată că cea mai periculoasă grindină în decursul numitului periodu a fost la 23 Iunie 1883. In acea ț se au causat prin grindină în 76 comune 262 pagubi cu despăgubiri de 77278 fl. Acēsta e o dovadă pozitivă a necesității a aședa asigurarea în contra grindinei pe o basă mai largă.

In brānșă asigurărilor de transportu »Generali« a dezvoltat o acțiune totu așa de mare și binefăcătoare. In espusele trei decenii 1884/1883 s'au esmis din partea institutului 58,132 polițe cu suma de asigurare de 373.264,883 fl., și s'au plătit ca despăgubire pentru 1844 pagubi 811,728 fl.

Cu privire la brānșă asigurării pe viață:

»Assicurazioni Generali« pōte să și atribuie meritul că a fost cea dintău, care a introdus o în patria noastră, începēndu cu acēsta deja în anul 1833. Cu ce succes a lucrat în acēsta ramură să se judece după singurul fapt, că în anul 1884 erau valabile numai puțin decātu 10,589 polițe cu suma de asigurare de 23.550,000 fl. Sumele ce s'a plătit în anul 1883 pentru pagubi au ajuns la 445,000 fl. Ar fi de prisos de a mai aduce și alte date spre a ilustra câtu de importantă este în Ungaria acțiunea »Generali« pe terenul asigurării pe viață. Singurul datu ce l'am arătat, grăesc nrai lămurit, decātu tôte vorbele.

Editoru: Iacobu Mureșianu.

Redactoru responsabil: Dr Aurel Mureșianu.

Cursul la bursa de Viena

din 1 Augustu st. n. 1885.

Table with 2 columns: Item description and price. Includes items like Rentă de aur, Rentă de hârtie, Imprumutul căilor ferate, etc.

Bursa de București.

Cota oficială dela 17 Iuliu st. v. 1885.

Table with 2 columns: Item description and price. Includes items like Renta română, Renta rom. amort., Credit fonc. rural, etc.

Advertisement for 'Unu practicant' (A practicing one) from a family business, mentioning 'Karol Müller' and 'Gazeta Transilvaniei'.

Tarifa anunțurilor și inserțiunilor.

Text detailing advertising rates: Anunțuri în pag. a IV linia de 30 litere garmond fl — cr. 6, Pentru inserțiuni și reclame pag. a III linia à „ — „ 10, etc.

Administrațiunea „Gazetei Transilvaniei.“

Advertisement for 'Magazinul de haine bărbătesci' (Men's clothing store) with details about elegant and solid clothing, and contact information for A. Schwarze & Bartha.

Mersul trenurilor

pe linia Predeal-Budapesta și pe linia Teiuș-Arad-Budapesta a călei ferate orientale de stat reg. ung.

Large railway schedule table with multiple columns for routes (Predeal-Budapesta, Budapesta-Predeal, Teiuș-Arad-Budapesta, Budapesta-Arad-Teiuș), train types, and departure/arrival times.

Nota: Orele de nopte sunt cele dintre liniile grise.